עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פי"ג מהל' תרומות הלכה יא ופי"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ז:
ק ב מיי' פי"ט מהלכות טומאת אוכלין הי"ב:
קא ג ד מיי' פי"ב מהלכות תרומה הלכה יג:

אמר אמר קרא [1]ראשית [א]ששיריה ניכרין לישראל [ב]יצתה זו שאין שיריה ניכרין יתיב רב אחא בר רב עויא קמיה דרב חסדא ויתיב ואמר משמיה דר' יוחנן [ג][א]ענבים שנטמאו °דורכן פחות פחות מכביצה ויינן כשר לנסכין אלמא קסבר משקין מיפקד פקידי לאימת קא מיטמאי לכי סחיט להו לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה אי הכי כביצה נמי [ד]דהתנן [ג]טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורין התם דאי עבד הכא לכתחלה גזירה דילמא אתי למיעבד יותר מכביצה א"ל רב חסדא [ה]מאן ציית לך ולרבי יוחנן רבך וכי טומאה שבהן להיכן הלכה אלמא קא סבר משקין מיבלע בליעי וכיון דאיטמו ליה אוכלא איטמו ליה משקין אמר ליה ואת לא תיסברא דמשקין מיפקד פקידי והתנן טמא מת שסחט זיתים וענבים [ו]מכוונת כביצה טהורין אי אמרת בשלמא מיפקד פקידי משום הכי טהורין אלא אי אמרת מיבלע בליעי אמאי טהורין א"ל הכא במאי עסקינן בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו [ז]כי סחיט להו בציר להו שיעורא דאי לא תימא הכי הא דתניא [ח]הא למה זה דומה לתרומת תותין [ט](זיתים) וענבים שנטמאה שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה הא היתר אכילה נמי אית ביה דאי בעי דריך להו פחות פחות מכביצה אמר רבא גזירה [י]דילמא אתי בהו לידי תקלה °אמר ליה אביי ומי חיישינן לתקלה והא תניא מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת אמר ליה [כ]פת זריק ליה בין העצים שמן של תרומה רמי ליה בכלי מאוס גופא מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת אביי אמר משמיה דחזקיה ורבא אמר דבי רבי יצחק בר מרתא אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חיטי לא שמא יבא בהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר [ל]אפילו חיטי ואמאי ניחוש דילמא אתי בהן לידי תקלה כדאמר רב אשי בשליקתא

דאמר קרא ראשית. משמע שתהא היא ראשית ואלו שיריים ניכרים שתהא היא מתירתן לישראל ואי במפריש תרומת חמץ מה איכא יש בשיריה שתהא ראשיתן עושה שיריים כי הוו מעיקרא טבל הוו שרו בהנאה ואסורין באכילה השתא נמי שרו בהנאה ואסורין באכילה משום חמץ ולענין מאי הוו שיריים: **פחות מכביצה.** אוכל טמא אין מטמא אחרים: **ויינן כשר לנסכים.** דאינו מטמא: **קסבר משקין מיפקד פקידי.** מופקדין הן בתוך הזג ואינן חיבור לו אלא כמי שנותנן בכלי וכשנטמא הזג לא נטמא משקה בכלל זג טומאת אוכלין דלאו אוכל דכוותיה חשיבי בהדייהו וטומאת משקין נמי לא נטמאו ואע"פ שמשקה מקבל טומא' בכל שהוא דלא היה שם משקה עליו מעולם ואין ליצרוף חביריו עמו דהא זג זה לא נגע במשקין שבחבירו: **לאימת מיטמו.** משקין לכי סחיט להו והנסחטין נוגעין לכל הזגים יחד וכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה דאין בזגין כביצה ליתן טומאה דהא פחות מכביצה דרך: **כביצה נמי.** דהא כי נפיק משקין מינייהו חסר ליה שיעוריה. אוכל ומשקה מקבל טומאה בכל שהן אבל אין מטמא אחרים אלא אוכל כביצה ומשקה ברביעית והכי תניא בתורת כהנים (י) מכל האוכל (כ) מלמד שמטמא בכל שהוא יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל (ל) אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כביצה כדאמרינן בפרק יוה"כ (יומא פ.) אין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כביצה: **טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהור.** וכדמסיק מילתא במסכת טהרות (מ) ובלבד שלא יגע במשקה וכגון שדרכן בפשוטי כלי עץ שאין מטמאין שאין כאן מטמא משקה אלא הזגין שנגע בהן הטמא קודם לכן בידים שהוא לא נזהר אלא משילא משקה וכשהמשקין נוגעין בזגין כבר חסר שיעור כביצה. ויותר מכביצה כל דהו קתני התם (נ) בהדיא טמא שכיון שילא טפה ראשונה נטמאת הטפה בכביצה שעדיין היה באוכל כביצה אע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו משלים הוא את שיעורו דדכוותה תנן התם טובא ובמנחות (דף נד:) נמי מייתי לה בגמרא כביצה אוכלין שהניחו בחמה ונתמעטו טהורין וכן כזית חלב ופיגול ונותר חזר והניחן בגשמים ותפחו טמאין וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב ואע"ג דגשמים הנבלעין בתוכו לאו חלב נינהו דאי סחיט להו ושתי מינייהו כזית פטור אפילו הכי כל כמה דבגווה נינהו משלמי לשיעוריה. וטמא מת דוקא נקט שאינו מטמא בהיסט והוא הדין לטמא שרץ וכל טומאת מגע ורישא דכולהו נקט אבל זב שמטמא בהיסט שסחט אפילו גרגיר יחידי תנן התם (ס) דמטמא אפילו בפשוטי כלי עץ דכיון דילאת טפה ראשונה (ע) ונטבל העץ והגביהו נטמאו משקין שעל העץ במשא דמשקה מקבל טומאה בכל שהוא וכשחזר ונתנו לתוכו נתערב טמא בטהור והכל טמא: **התם דאי עביד קאמר.** שסחט אבל הכא בבא לימלך מה יעשה נימא ליה דרוך פחות מכביצה אבל כביצה לא דילמא אתי למיעבד יותר מכביצה כל שהוא וכשיולאה טפה ראשונה עדיין יש באוכל כביצה ונטמאת הטפה וחוזרת ומתערבת במשקין: **טומאה שבהן.** שקיבלו תחלה עם האוכל כשנטמאו הענבים: **משקין בליעי.** באוכל הן בלועין מכל דפנותיו וחיבור הן לו ונטמאו עמו: **אמאי טהורין.** הרי נטמאו הענבים במגע טמא מת ואע"פ שלא נגע במשקה נטמא: **כי סחיט להו ליתיה לשיעוריה.** וכשנוגע באוכל הנגוב ודוחהו אל תחת המדוך אין בהן שיעור כדי לקבל טומאה והוא זהיר מליגע במשקה כדקתני בהדיא ובלבד שלא יגע במקום המשקה: **דאי לא תימא הכי.** דמשקין בליעי ואיטמאו אלא מיפקד פקידי ואין מטמאין בנגיעת טומאה באוכל: **הא דתניא.** לעיל כו' לתרומת תותים וענבים דמשמע שנטמאו תותים וענבים קודם דריכה וקתני אין לו בה היתר אכילה הא היתר אכילה נמי אית בה דאי בעי דריך לה פחות פחות מכביצה: **לידי תקלה.** כשהוא דורכן שמא יאכל מהן: **מדליקין בפת ובשמן כו'.** והא ודאי בחד שעתא לא מדליק שמן כולה אלא לזמן מרובה ולא חיישינן דילמא אכיל מיניה: **אלא פת.** דכי זרק ליה ממאיסא ותו לא אתי למיכליה: **אבל חיטי.** אי נמי זריק להו לא ממאיסי:
בשליקתא

אמר קרא ראשית ששיריה ניכרים. ואם תאמר והא שיריה ניכרים דמעיקרא הוה אסירא בהנאה של כילוי כגון הדלקה וכיולא בו מידי דהוה אטבל טמא דאין מדליקין בו ומשעת הרמה ואילך מדליקין בו וי"ל דדוקא בטבל טמא אין מדליקין כדדרשינן (א) את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה וכו' אבל בטבל של חמץ מדליקין דלא איירי אלא בשתי תרומות:

לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה. מכאן מקשה ר"ת לפ"ה דפירש דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה דהא מכי נפיק מינה פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל הנשאר דמשקין מיבלע בליעי וה"ר יוסף תירץ דאע"פ שאוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה °אין מקבל הכשר בפחות מכביצה ואומר ר"י דהיינו טעמא דמאשר יאכל נפקא ליה לטמא אחרים בכביצה אוכל הנאכל בבת אחת ועלה קאי אשר יבא עליו מים אלמא לא מקבל הכשר בפחות מכביצה ועוד מקשה ר"ת דאמרינן בפ' אלו עוברין (לקמן מד.) השאור והשמן של תרומה ומקפה של חולין ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו וכתב בכל הספרים והוינן בה מקום מגעו אמאי פסול והא לא הוי כביצה אלמא לא מקבל טומאה בכל שהוא ורש"י מוחק שם מן הספרים ומפרש בדוחק ועוד ה"ר אליהו מביא ראיה מת"כ דדרשינן גבי כלי חרס דכתיב ואותו תשבורו אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתן ואי מקבלין טומאה בכל שהוא פשיטא דלא מהני להו שבירה והיא דת"כ שהביא רש"י שאוכל מטמא בכל שהוא אסמכתא היא ומילי טובא מפיק מקרא בת"כ וליתנהו אלא אסמכתא ורש"י בעצמו חזר בו בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פב.) בשמעתא דפרה מטמאה טומאת אוכלים דהקשה למה לה קבלת טומאה היא גופה מטמאה אדם ובגדים ותירץ רש"י דכי האי גוונא מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כא.) כגון שחיפוה בפחות מכביצה בצק אי משוית ליה אוכל מצטרף ליה בהדי בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית בה שיעור וכי נגעי ביה אוכלין אחריני טהורין הן שאין נוגעין בכביצה אלא בבצק לשון רש"י: [וע"ע תוס' שבת לא. ד"ה אי לענין ותו' זבחים לא. ד"ה אמרן]:
בשליקתא

מסורת הש"ס

א) [עירובין לו: חולין קלו:], ב) [לקמן לד: ע"ש תוס' חולין קח: ד"ה ולא סומך], ג) שבת קמד: טהרות פ"ג [מ"ג], ד) [נדרים נט. פסחים יז: מעילה יג.], ה) [נ"ל כביצה מכוונת], ו) [עי' תוס' כריתות יג. ד"ה אין דינך], ז) [לעיל לב.], ח) ס"א ל"ג, ט) [לעיל כ: וש"נ], י) [שמיני פרק ט], כ) [ויקרא יא], ל) [שם], מ) [פ"ג מ"ג], נ) [שם], ס) [שם], ע) ס"א ונתנו בתוכו, פ) [שבת טו.].

◆

תורה אור השלם

1. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ:
דברים יח ד

◆

גליון הש"ס

גמ' יצתה זו שאין שיריה נכרין. תמוה לי דא"כ לא תליא כלל בתרומ' אם היא חמץ או לא ותלי הכל בשיריים דמסכתא דמפריש תרומת חמץ כיון לו שאר חמץ ועי' שאין שאינן חמץ דיכול לקרות לשאר חמץ תרומה על הט' שאין דהא שיריה נכרין וכהיפוך אם הט' שאין חמץ ושאר שאינו חמץ א"י להפריש שאר זו על הט' שאין דאין שירים נכרין: שם דורכן פחות. עיין חולין קי"ז ע"ב תוס' ד"ה ולא סומך: שם א"ל אביי ומי חיישינן לתקלה. ק"ל דאין סבר אביי דלא חיישי' לתקלה דמשקין בלועי ומאחים מ"מ הא חזי לציטוף אע"כ דחיישי' לתקלה וכמ"ש רש"י לעיל דף לב ע"א וצ"ע: בתוס' ד"ה לאימת וכו' אין מקבל הכשר. עיין כריתות יג ע"א תוס' ד"ה כיון:

◆

מוסף רש"י

דורכן פחות פחות מכביצה. לאו יותר, כא ליטמו משקין בכבילה מיליאת טיפה ראשונה טומאת האוכל, שהרי יש בה כשיעור (לקמן לד:). כביצה מכוונת טהורין. משנה היא במסכת טהרות ומפרש בה בהדיא ובלבד שלא יגע במשקה, שאינו נוגע אלא באוכל, וכיון דכבילה מכוונת הוא לכי סחיט טיפה קמייתא חסר ליה מכבילה ואין האוכל אע"פ שהוא טמא מטמא המשקה, שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכבילה, אבל אם היה נוגע במשקה ליטמי ליה משקה מטיפה ראשונה, שמשקה מקבל טומאה בכל שהוא, וה"נ פני בה בהדיא יותר מכבילה טמא, שכיון שילאה טיפה ראשונה נטמאה בכבילה, וטמא מת דוקא נקט, שאינו מטמא בהיסט, וה"ה לטמא שרץ וכל טמאי מגע, וטמא מת דוקא נקט דהוי אב הטומאה, משום דקתני טיפה אלא זב שסחט זיתים וענבים אפילו גרגיר יחידי טמא, שכיון שילאה טיפה ראשונה נטמאה המשקה בטמא הוא (שבת קמה.).

◆

רבינו חננאל

רב הונא בריה דרב יהושע אמר בענין ראשית, מי ששיריה מותרין לישראל. יצאת תרומת חמץ בפסח ששיריה אסורין לישראל. אמרי משמיה דר' יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה ויינם כשר לנסכים, אלמא קסבר משקין מיפקד פקיד בתוך הזגין ואינן חשובין מן האוכל שנטמאו במגע טומאה. לאימת מיטמו לכי סחיט להו, בתר דסחיט להו ליכא אוכל כביצה דליטמא להו להני משקין. ואקשינן אי הכי אמאי דורכן פחות מכביצה קתני. אפילו כביצה נמי דהא תנן בטהרות פ"ג (מ"ג) טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהור, מפני שאין בו כביצה דבמשקין לאו בר קבולי טומאה הוא. תשלום זו המשנה ובלבד שלא יגע במקום המשקה. יותר מכביצה טמא, שמכיון שיצאת טיפה ראשונה נטמאת מכביצה. ושנינן מהני שסחט קתני דיעבד, אבל לכתחלה לא שרינן ליה, דאי שרינן ליה בכביצה חיישינן דלמא אתי למעבדינהו ביותר מכביצה, ותנן יותר מכביצה טמא שכיון שיצאת טיפה ראשונה נטמאת במכביצה, לפיכך לא שרינן אלא פחות פחות מכביצה. אמר רב חסדא והלא ענבים הללו שנטמאו קתני, מכלל דטמאין הם, ואם כן טומאה שלהם להיכן הלכה דתנן כשר לנסכים, ודייקינן מדברי רב חסדא דאמר אנה הלכה טומאתן, אלמא קסבר רב חסדא משקה בענבים מבלע בליעי, וכיון שנטמאו הענבים הן והמשקין שבהן נטמאו יחדיו. וכיון שיחדיו נטמאו אנה

רבינו חננאל (המשך)

הלכה טומאתן. ואקשינן איני שאם נטמאו הענבים נטמאו גם המשקין, והא טמא מת שנגע בענבים טמאן, ותנן טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהור אע"פ שנגע בהן וטמאן, ואי אמרת נטמאו גם המשקין, אמאי תנן טהור. ומשנינן אליבא דרב חסדא בשלא הוכשרו ולא טמאן מגע טמא מת, אימת מטמו לכי מתכשרו מן המשקה דמסחטי מינייהו, בתר דסחטי מינייהו כל דהו בצר ליה שיעורא דביצה, דהא כביצה מכוונת הוו, וכיון דבצרי מכביצה לא מיטמו. אבל הני ענבים דאמר ר' יוחנן ודאי הוכשרו, דהא נטמאו קאמר, דאי לא תימא הכי דמשקה בענבים בליע, הא דתניא הא למה זה דומה לתרומת תותים וענבים שנטמאת שאין לו בה היתר אכילה ולא היתר הסקה כלל, אמאי לית ליה, והא אי דרך להו פחות פחות מכביצה שרו בשתיה. אמר רבא ההיא גזירה היא משום דחיישינן דלמא אתי לידי תקלה, כלומר יאכלם כמות שהם. או יסחטם יותר מכביצה. מתיב עליה אביי ומי חיישינן לתקלה והתניא מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת, ואי חיישינן דלמא אתי לידי תקלה היכי שרינן ליה. ושנינן פת זורקה לבין העצים, שמן נמי רמי ליה בכלי מאוס, וכיון דמאיס לא אתי למיכל מינייהו.